

**MANAGEMENT AND ECONOMICS
SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL**

**MENEJMENT VA IQTISODIYOT
ILMIY-TADQIQOT JURNALI**

**НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ
ЖУРНАЛ МЕНЕДЖМЕНТА И ЭКОНОМИКИ**

☎ +998 95 651 90 00

✉ journals@timeedu.uz

📍 Shota Rustaveli ko'chasi, 114

🌐 tmijournals.ndc-agency.uz

✈ @TMII_ilmiy_bolim

Bosh muharrir:

Narbayev Sharafatdin Kengeshovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi

Muharrir:

Qarshiyeva Shahnoza Davlatovna

Tahrir hay'ati:

1. Sharipov Kongratbay Avezimbetovich – Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Technical Sciences, Professor.
2. Akhmedov Khojiakbarxon Dilshotovich – Rector of the Tashkent Institute of Management and Economics, Candidate of Economic Sciences (PhD equivalent), Associate Professor.
3. Gulyamov Saidahrar Saidakhmedovich – Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan, Doctor of Economic Sciences, Professor.
4. Mamatov Narzullo Solidjonovich - Professor at the National Research University "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers," Doctor of Technical Sciences.
5. Sultanov Mansur Kilichovich – Director General of the "Inno" Innovative Educational and Production Technopark under the Ministry of Higher Education, Science and Innovation, Doctor of Technical Sciences, Associate Professor.
6. Shamshieva Nargizakhon Nosirkhoja qizi - Secretary of the Council of Tashkent State University of Economics, Doctor of Economic Sciences, Professor.
7. Mukhamedieva Dildora Kabilovna - Professor at Tashkent University of Information Technologies, Doctor of Technical Sciences
8. Chertovitskiy Aleksandr Stepanovich – Professor at Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers National Research University, Doctor of Economic Sciences.
9. Popkova Yelena Gennadyevna – President of the "Institute of Scientific Communications" of the Russian Federation, Doctor of Economic Sciences, Professor.
10. Dr. Goh Khang Wen – Vice-Rector of INTI International University, Malaysia.
11. Wang Cheng – Associate Professor at the "Hebei Institute of Mechanical and Electrical Technology" in the People's Republic of China, PhD.
12. Yuldoshev Nuritdin Kurbonovich – Professor at Tashkent Institute of Management and Economics, Doctor of Economic Sciences.
13. Akramov Tohir Abdirakhmonovich – Professor at Tashkent Institute of Management and Economics, Doctor of Economic Sciences.
14. Sobirov Azizbek Avazbekovich – Associate Professor at Tashkent State University of Economics, PhD.
15. Rajabov Nazirdjon Razzakovich – Head of the Department of International Scientific Journals and Ratings, Alfraganus University, Candidate of Economic Sciences.
16. Khotamov Ibodullo Sadulloyevich – Professor at Tashkent Institute of Management and Economics, Candidate of Economic Sciences.
17. Turakulov Otabek Kholmizrayevich – Head of the Department of Engineering and Information Technologies at Tashkent Institute of Management and Economics, Doctor of Philosophy in Technical Sciences.
18. Yuldasheva Saodat Arislanovna – Head of the Department of Economics, Tashkent State Transport University, Candidate of Economic Sciences.
19. Giyosidinov Boburbek Baxtiyorovich - Acting Associate Professor at Tashkent State Transport University, Doctor of Philosophy.
20. Primov Sirojiddin Furqat ugli — Senior Lecturer at the Department of Business Management and Finance, Tashkent Institute of Management and Economics, PhD in Economics.

MUNDARIJA

Radjabov B.A.	Ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish tajribalari	3
Xakimov Z.A. Xidoyatov M.B.	O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida raqamli brendni shakllantirishda ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri	10
Soliyev D.J. Oxunova D.O.	O'zbekistonda islomiy moliya munosabatlarini joriy etish: muommo va yechimlari	18
Abdufattoxonova X.	Sun'iy intellekt texnologiyalarining menejmentdagi qo'llanilishi: Imkoniyatlar va xavflar	25
Otaboyev F.O.	Jahon iqtisodiyotida iqtisodiy o'sish nazariyalari evolyutsiyasi va xalqaro kapital parakatini tartibga solish	31
Sharipov Sh.X.	Smart purkagichlar texnologiyalarining adabiy tahlili	44
Mamasoatov D.R.	Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalaridan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llari	49
Han Zihao	A study on the impact of china-uzbekistan transportation connectivity projects on regional trade costs (e.g., the china-kyrgyzstan-uzbekistan railway)	54
Zhang Shaojie	A study on the economic effects of chinese aid in promoting the modernization of education in uzbekistan	61
Wang Anning	Trade Characteristics of Uzbekistan's Imports of Fruit and Vegetable Agricultural Products from Xinjiang, China	69
Omonturdiyev O.E.	O'zbekistonda biznesni boshqarish samaradorligini oshirish va moliyaviy resurslarni optimallashtirish istiqbollari	82
Xaydarov S.X.	Bank xizmatlari samaradorligini oshirishda raqamli bank xizmatlarining o'рни va bunda xorijiy mamlakatlar tajribasi	86
Sobirov A.A.	Marketing ekotizimini boshqarish va muvofiqlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari	92
Akramov T.A.	Korxonalarda raqamli marketing kommunikatsiya strategiyalaridan foydalanish asosida raqobatbardoshligini oshirish	99
Abduraxmonova F.N.	To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni rivojlantirish	107
Ботиров Л.Б. Хамидова Н.И.	Порядок организации системы бухгалтерского учета в промышленности строительных материалов	112
Hakimov A.L. Bozorboev X.T. Suyunov Y.B.	Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarini boshqarishni raqamlashtirishda ilg'or xorijiy tajribalar tahlili	117
Сайдалиева Г.А.	Қишлоқ хўжалиги ерларини баҳолаш ва унинг натижаларидан фойдаланишнинг назарий ва услубий асослари	127
Mullajonov I.T.	Toshkent viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari	136
Qudratxo'jayev A.Q.	Sanoat korxonalari faoliyatini aylanma iqtisodiyot modeli asosida takomillashtirish	143

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

Toshkent menejment va iqtisodiyot
instituti kafedra mudiri, (PhD), dotsent
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi, PhD

e-mail: dilshodbekmamasoatov@gmail.com

Orcid: 0009-0003-0518-4793

Annotatsiya. Maqolada tadbirkorlik subyektlari eksport faoliyatida raqamli platformalardan foydalanish jarayonlari, ularning samaradorligini oshirish omillari va amaliy mexanizmlari keng yoritiladi. Raqamli texnologiyalar eksport imkoniyatlarini kengaytirishi, xarajatlarni kamaytirishi, bozorlarni diversifikatsiya qilishi va tadbirkorlarning raqobatbardoshligini oshirishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda dunyo tajribasi, ilmiy manbalar va amaliy misollar asosida eksport jarayonlarini raqamlashtirishning afzalliklari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli platformalar, eksport, raqamlashtirish, elektron savdo, logistika, bozor tahlili, tadbirkorlik.

Annotation. The article provides a detailed discussion of the use of digital platforms in the export activities of entrepreneurs, the factors that increase their effectiveness, and practical implementation mechanisms. The analysis shows how digital technologies expand export opportunities, reduce costs, diversify markets, and enhance the competitiveness of entrepreneurs. Based on global experience, scientific literature, and practical examples, the study demonstrates the advantages of digitalizing export processes.

Key words: digital platforms, export, digitalization, e-commerce, logistics, market analysis, entrepreneurship.

Аннотация. В статье подробно рассматриваются процессы использования цифровых платформ в экспортной деятельности предпринимателей, факторы повышения их эффективности и практические механизмы. Анализируется, как цифровые технологии расширяют экспортные возможности, снижают затраты, диверсифицируют рынки и повышают конкурентоспособность предпринимателей. На основе мирового опыта, научных источников и практических примеров показываются преимущества цифровизации экспортных процессов.

Ключевые слова: цифровые платформы, экспорт, цифровизация, электронная торговля, логистика, анализ рынка, предпринимательство.

Kirish. Global iqtisodiyotning raqamlashtirilayotganini ko'ryapsiz. Bu jarayon eksport bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar uchun yangi sharoit yaratadi. Raqamli platformalar orqali mahsulotlarni jahon bozoriga tez olib chiqish mumkin. Bu imkoniyat bozordagi o'zgarishlarga moslashishingizni osonlashtiradi. Raqamli texnologiyalar savdo xarajatlarini qisqartiradi. Reklama, logistika va to'lov jarayonlarini yagona tizimda boshqaraish imkoniyatini beradi. Bu ishlab chiqirilgan mahsulotlarni global raqobat sharoitida yetarli darajada samarali taqdim etishga yordam beradi. Elektron tijorat rivojlanishi tadbirkorlar uchun yangi mijozlarni topish imkonini beradi. Geografik chegaralardan qat'i nazar savdo jarayonlari muntazam ravishda olib boriladi. Kichik biznes uchun ham global bozorda o'z o'rnini topish imkonini oshiradi. Bozor talabini tahlil qilishda raqamli analitika vositalaridan foydalanasiz. Tadbirkorlik subyektlari mijozlarning xulqini kuzatish, mahsulot assortimentini to'g'ri rejalashtirish va eksport strategiyasini takomillashtirish imkonini beradi. Raqamli logistika tizimlari eksport jarayonlarini esa soddalashtiradi. Shundan kelib chiqqan holda yetkazib berish vaqtini kuzatish va xaridorlar bilan aloqani kuchaytirish mumkin. Elektron hujjatlashtirish esa bu vaqt va kuchni tejaydi. Raqamli platformalarning yana bir afzalligi esa tashqi bozorlar haqida tezkor ma'lumot olish imkonidir. Siz raqobatchilar, narx

dinamikasi va talab o'zgarishlarini tezda aniqlash mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Jahon va mahalliy ilmiy adabiyotlarda eksport jarayonlarining raqamlashtirilishi keng yoritilgan. Olimlarning tadqiqotlari raqamli platformalarning samaradorlikka ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan asoslaydi. Manuel Castells raqamli jamiyat rivojlanishi haqida o'z tadqiqotlarida raqamli infratuzilmaning iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini chuqur tahlil qilgan. Uning *The Rise of the Network Society* asarida global tarmoqlashuvning savdo oqimlarini qanday o'zgartirishi haqida ilmiy xulosalar berilgan[1]. Don Tapscott raqamli transformatsiya va onlayn platformalar rivoji bo'yicha o'tkazgan tadqiqotlarida biznes subyektlarining elektron maydonlarda ko'lamini kengaytirishi va yangi bozorlarni ochishini ilmiy asoslab bergan[2]. Thomas L. Friedman global integratsiya jarayonlarini raqamli texnologiyalar bilan bog'liq holda o'rgangan. Uning *The World is Flat* asarida raqamli infratuzilma savdo jarayonlarini soddalashtirishi haqida ma'lumotlar mavjud[3]. Philip Kotler raqamli marketingning eksportga ta'siri haqida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlari mahsulotni raqamli platformalarda targ'ib qilish eksport hajmini oshirishini ko'rsatadi[4]. Joseph Stiglitz global raqamli iqtisodiyotda tengsizlik, raqamli infratuzilma va bozor imkoniyatlarining o'zgarishi haqida ilmiy

tahlillar bergan. Raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir qilishi uning tadqiqotlarida o'rganilgan[5]. Dani Rodrik xalqaro savdo nazariyalarini raqamli iqtisodiyot sharoitida qayta baholagan. U raqamli platformalarning davlatlararo savdo modeliga ta'sirini tahlil qiladi[6]. Mahalliy olimlar ham eksportning raqamlashtirilishi bo'yicha ilmiy yondashuvlar bergan. A. Vahobov raqamli iqtisodiyotning milliy eksportga ta'siri haqida ilmiy izlanishlar olib borgan[7]. Sh. Abdurahmonov elektron tijoratga biznes subyektlarining integratsiyasi masalalarini o'rgangan[8]. M. Ubaydullayev eksport jarayonlarida raqamli sertifikatlash tizimlarining qo'llanilishi bo'yicha ilmiy tahlillar bergan[9].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida mavzu bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ekspert tahlillari o'rganildi. Raqamli platformalardan foydalanishning eksport faoliyatiga ta'sirini baholash uchun sifat tahlili usuli qo'llandi. Jahon banki,

UNCTAD, OECD va McKinsey kabi tashkilotlarning raqamli iqtisodiyot bo'yicha ma'lumotlari mavzuga doir nazariy asosni kuchaytirdi. Tadqiqotda taqqoslash usuli orqali turli mamlakatlar tajribasi solishtirildi va eksport jarayonlarini raqamlashtirishdagi umumiy tendensiyalar aniqlab borildi. Tadbirkorlik subyektlarining eksportdagi raqamli faoliyati kuzatildi va amaliy holatlar asosida baholandi. Raqamli logistika, elektron to'lov tizimlari va onlayn savdo platformalarining samaradorligi tahlil qilindi. Olingan natijalar eksport jarayonlarida raqamli texnologiyalarning qo'llanilish darajasini aniqlash imkonini berdi. Raqamli platformalardan foydalanish eksport jarayonlarining samaradorligini oshirayotganini kuzatuvlar tasdiqlaydi. Tadbirkorlar yangi bozorlarni topmoqda, xarajatlar kamaymoqda va logistika jarayonlari aniq boshqarilmoqda. Quyidagi jadvallar natijalarni yanada aniqroq ko'rsatadi. (1-jadval).

Raqamli platformalarning eksportga ta'siri

1- jadval

Ko'rsatkich	Raqamli platformalargacha	Raqamli platformalardan keyin
Bozor qamrovi	Chegaralangan	Kengaygan
Xarajatlar	Yuqori	Kamaygan
Logistika tezligi	Sekin	Tez
Mijozlar soni	Kam	Ortiq
To'lov tizimi	Murakkab	Soddalashgan

Bu jadval tadbirkorlarning raqamli afzalliklari yangi bozorlarni topish va platformalar bo'yicha bildirilgan fikrlarini logistikaning soddalashuvi ekanini ko'rish jamlaydi. Siz ularning eng ko'p qayd etgan mumkin(2-jadval).

Tadbirkorlar fikriga ko'ra asosiy afzalliklar 2-jadval

Afzallik	Ulushi (%)
Yangi bozorlarni topish	34
Logistika soddalashuvi	27
Xarajatlarning kamayishi	22
Savdo hajmining oshishi	17

Jadvalda analitik vositalarning o'rganish va narx dinamikasini kuzatish eksport jarayonlariga ta'siri yoritilgan. Siz orqali strategik qarorlar qabul qilish bozor tahlili, xaridorlar xatti-harakatini osonlashadi(3-jadval).

Analitika vositalarining samaradorligi 3-jadval

Funksiya	Natija
Bozor tahlili	Talab aniqligi oshadi
Xaridor xatti-harakati tahlili	Marketing strategiyasi yaxshilanadi
Narx dinamika tahlili	Daromadni optimallashtirish imkoniyati yaratiladi

Ushbu jadvallar raqamli texnologiyalar eksport jarayonlarining barcha bosqichlarini takomillashtirishini ko'rsatadi. Tadbirkorlar real vaqt ma'lumotlariga asoslangan qarorlar qabul qilmoqda, jarayonlar tezlashmoqda va mahsulotlar global bozorda ko'proq xaridor topmoqda.

Xulosa va takliflar. Raqamli platformalar eksport faoliyatining barcha

bosqichlariga ta'sir qilishi aniqlangan. Siz raqamli vositalar orqali mahsulotlaringizni global bozorda tez targ'ib qilasiz, xarajatlarni optimallashtirasiz va savdo jarayonlarini soddalashtirasiz. Raqamli ekotizim bozordagi real vaqt ma'lumotlarini taqdim etib, sizga strategik qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Elektron to'lov tizimlari moliyaviy operatsiyalarni tezlashtiradi, xavfsizligini

oshiradi va sizning pul oqimlaringizni aniq ko'inishda boshqarishga imkon beradi. Raqamli logistika vositalari orqali yetkazib berish jarayonining har bir bosqichini kuzatish savdo ishonchliligini kuchaytiradi. Muhim jihatlardan biri bozorni chuqur tahlil qilish imkoniyatidir. Analitika platformalari orqali siz mijozlarning xatti-harakatini o'rganasiz, mahsulotlarni qay tarzda joylashtirishni belgilaysiz va marketing strategiyalarini takomillashtirasiz. Bu jarayonlar eksport hajmining o'sishiga, yangi hamkorlar topilishiga va raqobatbardoshlikning oshishiga xizmat qiladi. Takliflar sifatida quydagilarni aytish mumkin: Eksport jarayonlarida raqamli platformalardan

foydalanishni tizimli ravishda kengaytirish kerak. Har bir bosqichda raqamli vositalarni qo'llash jarayonlarning tez va aniq bajarilishini ta'minlaydi.

Mahsulotlaringizni xalqaro elektron savdo maydonchalariga joylashtirishni muntazam kuchaytirish savdo natijalariga ijobiy ta'sir qiladi. Bunda platformalardagi reyting, sharhlar va ko'rinishlar ustida ishlash muhim. Raqamli marketing strategiyalarini yanada takomillashtirish juda ham muhim hisoblanadi. Shu jihatlari hisobga oladigan bo'lsak tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalaridan foydalanish juda ham foydali hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar royxati:

1. Castells M. *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell, 2010.
2. Tapscott D. *The Digital Economy*. McGraw-Hill, 2015.
3. Friedman T. *The World Is Flat*. Farrar, Straus and Giroux, 2005.
4. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. *Marketing 5.0*. Wiley, 2021.
5. Stiglitz J. *People, Power, and Profits*. W.W. Norton, 2019.
6. Rodrik D. *Straight Talk on Trade*. Princeton University Press, 2017.
7. A. Vahobovning *Raqamli iqtisodiyot va eksport samaradorligi*. O'quv qo'llanma Toshkent, 2022
8. Sh. Abdurahmonovning *Elektron tijorat asoslari*. O'quv qo'llanma Toshkent, 2021
9. M. Ubaydullayevning *Raqamli logistika va eksport*. O'quv qo'llanma Toshkent, 2023
10. Mamasoatov D.R. "Tadbirkorlik subyektlari tomonidan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotish bo'yicha elektron savdo maydonchasidan foydalanishni takomillashtirish". *Iqtisodiyot va ta'lim* 24 (5), 394-399 b. 2023 y.
11. Mamasoatov D.R. *Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash istiqbollari*. *Science and innovative development jurnali* 5 (3), 122-133 b. 2022 y.

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vahobova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda **"Management and Economics Scientific Research Journal"** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

"Management and Economics Scientific Research Journal" jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114